

Vještaci i pravo na pošteno suđenje

Rokvić, Borna

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:216930>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za građansko procesno pravo

Borna Rokvić

VJEŠTACI I PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE

Diplomski rad

mentor: izv. prof. dr. sc. Marko Bratković

Zagreb, srpanj 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Borna Rokvić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Borna Rokvić, v. r.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. GRANICE ODLUČIVANJA ESLJP-a.....	6
3. VJEŠTAČENJE KAO DOKAZNI PRIJEDLOG STRANKE.....	8
4. PRAVO NA KONTRADIKTORNO RASPRAVLJANJE O NALAZU I MIŠLJENJU VJEŠTAKA	11
5. NEOVISNOST I NEPRISTRANOST VJEŠTAKA.....	15
6. ZAKLJUČAK	27
LITERATURA I IZVORI.....	28

1. UVOD

Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP) sud je međunarodne organizacije, Vijeća Europe, uspostavljene sa zadaćom da promiče demokraciju i vladavinu prava.¹ Njegova nadležnost obuhvaća sve predmete u vezi s tumačenjem i primjenom Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija), uključujući pojedinačne zahtjeve, međudržavne pritužbe i savjetodavna mišljenja na zahtjev Vijeća ministara (Vijeće Europe).² Najznačajnija je njegova funkcija, u smislu zaštite ljudskih prava i sloboda, rješavanje pojedinačnih zahtjeva nakon što podnositelj iscrpi redovni pravni put u određenoj državi članici jer se time oživotvoruje Konvencija te njome zaštićena prava dobivaju izravnu pravosudnu zaštitu na međunarodnoj razini. Njegove presude su obvezujuće za države stranke te su precedentskog karaktera. Stoga, radi utvrđivanja i tumačenja pravila koje Konvencija zadaje, potrebno je analizirati presude ESLJP-a, koji tumači Konvenciju te uz svoju pravosudnu ulogu, ima i pravotvornu ulogu. Radi količine i važnosti prakse ESLJP-a vezane za pravo na pošteno suđenje, odnosno za čl. 6. st. 1. Konvencije, izdan je i vodič na tu temu, koji je potrebno analizirati radi kvalitetne analize spomenute prakse ESLJP-a.³

U Konvenciji se u čl. 6. st. 1. navodi: "Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljen neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj."⁴ Ta odredba sadrži pravo na pravično (pošteno) suđenje. Ono se smatra temeljem demokratski ustrojenih država te je ESLJP u brojnim presudama odlučivao o zahtjevima za zaštitu prava na pošteno suđenje pa je tako i zadao brojna pravila vezana za to pravo. Iako je odredba izrazito široko postavljena, ESLJP je u brojnim presudama postavio standard pravičnog suđenja te zadao državama strankama obveze za njihovu dosljednu provedbu implementacijom u svoja zakonodavstva te pravosuđe. Konstitutivni elementi prava na pošteno suđenje, prema ESLJP-u,

¹ Smerdel, B., *Ustavno uređenje europske Hrvatske*, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2020., str. 120.

² *Ibid.*, str. 121.

³ *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights*, Council of Europe, European Court of Human Rights, 2022., str. 93-95

⁴ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te Protokol br. 1, Protokol br. 4, Protokol br. 6 i Protokol br. 7 uz tu Konvenciju, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17 (dalje u tekstu: Konvencija).

odnosno tri osnovna skupa pravila su pravila o osiguranju slobodnog pristupa sudovima, pravila o ravnopravnosti i procesnoj ravnoteži stranaka (pravo na jednakost oružja) te pravila o pravu stranaka na kontradiktorno raspravljanje. Navedena pravila su proklamirana i u ZPP-u te razrađena, a da bi se ostvarilo pravo na pošteno suđenje, moraju biti dosljedno i efikasno provođena, na što pazi ESLJP.

Vještak je osoba pozvana da pred sudom, koristeći se svojim stručnim znanjem, iznese svoja sadašnja zapažanja (nalaz) i mišljenje o činjenicama koje bi mogle biti važne za utvrđivanje istinitosti navoda koji su predmet dokazivanja.⁵ Vještačenje je neizostavna, široko rasprostranjena dokazna metoda te ju u nekom obliku koriste svi nacionalni sudski postupci. Iz definicije vještaka razvidno je da je on dokazno sredstvo koje sud koristi kada sam nema potrebna stručna znanja da zapazi činjenice relevantne za određeni postupak te da izvede pravilne zaključke o njima. U današnjim okolnostima s mnogim stručnim područjima i uskom specijalizacijom rada, česti su sporovi o činjenicama za koje sud nema potrebna znanja da bi ih utvrđivao ili prosuđivao o njima pa su tako i česte prilike u kojima će sud koristiti vještačenje za utvrđivanje relevantnih činjenica i donošenje zaključaka o njima. U takvim sporovima vještak ima neizostavnu ulogu i često će upravo njegov nalaz i mišljenje imati presudnu ulogu u sporu te će odlučno utjecati na percepciju suda o spornim pitanjima pa posljedično i na samu presudu. Iako u hrvatskom parničnom postupku vrijedi načelo slobodne ocjene dokaza te će sud svaki dokaz ocjenjivati pojedinačno i zajedno s ostalim dokazima, zbog nedostatka znanja koje sud ima u određenom stručnom području vještaka, sud će teško moći kritički i dubinski analizirati vještakov nalaz i mišljenje te će se osloniti na vještakove nalaze i mišljenja iako je načelna vrijednost tog dokaza jednaka onoj drugih dokaza. Ipak, u smislu navedene problematike, od ključne je važnosti načelo kontradiktornog raspravljanja, prema kojemu stranke uvijek mogu komentirati sve dokaze te ih osporavati. Tako stranke uvijek mogu dovesti u pitanje nalaze vještaka, osporavati ih, predlagati dopune nalaza i mišljenja te predlagati novo vještačenje s novim ili istim vještakom pa posljedično i utjecati na sudsku ocjenu tog dokaza.

Pravilnost vještakova rada te pravilnost i zakonitost sudskog postupanja u vezi s vještačenjem nužan dio prava na pravično suđenje u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. Zato je i ESLJP u mnogim

⁵ Triva, S.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 526.

presudama odlučivao o povredama prava na pravično suđenje zbog nepravilnosti u vještakovu postupanju, odnosno nepravilnosti u postupanju suda u vezi s vještačenjem.

Sporna pitanja vezana za dokazivanje vještačenjem o kojima je ESLJP odlučivao bila su raznovrsna te je ESLJP imao priliku jasno postaviti okvire pravilnog i zakonitog dokazivanja vještačenjem u parničnom postupku, koje bi bilo u skladu s pravom stranke na pošteno suđenje u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. U drugom dijelu rada riječ je o granicama odlučivanja ESLJP-a, odnosno o pravilima koje je ESLJP postavio o tome koja pitanja vezana za dokazivanje vještačenjem ulaze u njegovu nadležnost i o kojima će utvrđivati povrede čl. 6. st. 1. Konvencije, a koja pitanja ulaze u isključivu nadležnost nacionalnih sudova i o kojima oni odlučuju prema vlastitoj ocjeni. U trećem dijelu rada riječ je o pravilima ESLJP-a o odlučivanju nacionalnog suda o dokaznom prijedlogu vještačenjem, odnosno kako nacionalni sud treba odlučivati o prijedlozima stranke da se provede dokazivanje vještačenjem te kada odbijanje takvog dokaznog prijedloga može dovesti do povrede prava na pošteno suđenje. U četvrtom dijelu rada analiziraju se pravila ESLJP-a o pravu na kontradiktorno raspravljanje o nalazu i mišljenju vještaka, odnosno pravila o mogućnosti stranke da se na nalaz i mišljenje očituje te ga efikasno ospori. U petom poglavlju riječ je o pravilima ESLJP-a o neovisnost i nepristranost vještaka. Sva navedena pravila skupa čine okvir djelovanja prema kojemu nacionalni sudovi trebaju odlučivati o pitanjima vezanima za dokazivanje vještačenjem.

2. GRANICE ODLUČIVANJA ESLJP-a

Nadležnost ESLJP-a usko je vezana uz Konvenciju te uz odlučivanje o povredama Konvencije, ali ESLJP je upravo u svojoj praksi postavio granice između vlastite nadležnosti i nadležnosti država članica te njihovih pravosudnih (ali i drugih) tijela. Smisao ESLJP-a nije da služi kao još jedna (žalbena) instancija nego da na zahtjev stranke pazi na povrede Konvencije. Ta zaštita je usmjerena prema pravosudnim organima, ali ne zadire u suverenost država i u neovisnost pravosuđa više negoli je potrebno. Zato se on ne miješa u postupak pred nacionalnim sudovima više negoli je to potrebno da se omogući adekvatna zaštita prava zajamčenih Konvencijom. Iako Konvencija ne spominje dokazivanje vještačenjem *per se*, postupovne nepravilnosti vezane za vještačenje mogu dovesti do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije, odnosno prava na pošteno suđenje. Tako će i ESLJP prilikom odlučivanja o navodnim propustima vezanima uz vještačenje,

ograničiti svoje odlučivanje na to je li postupak u cjelini bio pošten, a eventualni propusti nacionalnih sudova smatrat će se povredom tek kad dovedu do nepoštenog suđenja u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije.

Tako i navodi ESLJP u presudi *Hamzagić protiv Hrvatske*⁶ da je na nacionalnim sudovima da ocijene dokaze koje su pribavili i relevantnost bilo kojeg dokaza koji stranka želi izvesti, dok je na ESLJP-u da utvrdi je li postupak u cjelini bio pošten. Slično je ESLJP zaključio i u presudi *Letinčić protiv Hrvatske*⁷. Iako Konvencija jamči pravo na pošteno suđenje, ona ne daje nikakva pravila o dopuštenosti dokaza ili načinu na koji ih treba ocjenjivati, što su prvenstveno stvari koje trebaju urediti nacionalno pravo i nacionalni sudovi, dok će ESLJP odrediti je li postupak u cjelini bio pošten, uključujući i način na koji su dokazi predloženi i izvedeni. Presuda *Letinčić protiv Hrvatske* definira obvezu nacionalnog suda da pravilno provede ispitivanje podnesaka, tvrdnji i dokaza koje su stranke iznijele ne dovodeći u pitanje njegovu ocjenu jesu li oni mjerodavni za njegovu odluku. Time se postiže načelo ravnopravnosti stranaka pa svaka stranka ima mogućnost izložiti činjenice i predložiti dokaze.

ESLJP je u svojoj praksi postavio brojna pravila vezana za vještačenje u postupku, odnosno postavio je pravila o vještačenju u poštenom suđenju u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. Ipak, ESLJP ne ulazi u ocjenu pojedinih vještačenja, odnosno ne ulazi u ocjenu dokaza i dokaznih prijedloga, koja je primarna zadaća nacionalnih sudova, već on pazi da je postupak u cjelini pošten pa regulira procesne povrede takve težine i utjecaja koje su mogle postupak učiniti nepoštenim. Za to pitanje korisno se još osvrnuti na izdvojeno suglasno mišljenje suca Lemmensa uz presudu *Letinčić protiv Hrvatske*⁸. Iako je ESLJP u toj presudi postulirao da nacionalni sudovi ocjenjuju dokaze i dokazne prijedloge dok je na ESLJP-u da procijeni je li postupak u cjelini bio pošten, ipak je sudac Lemmens smatrao da treba pobliže definirati izraz *postupak u cjelini*. Naime, u predmetu *Letinčić protiv Hrvatske* stranka je smatrala da joj je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje zbog povrede prava na očitovanje i osporavanje vještačkog nalaza u upravnom postupku, drugostupanjskom upravnom postupku te u upravnom sporu. Većina je zauzela stav da je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije jer postupak u cjelini nije bio pošten, sugerirajući da se *postupak u cjelini* odnosi i na sudski postupak i na upravni

⁶ *Hamzagić protiv Hrvatske*, br. 68437/13, 9. prosinca 2021., t. 40.

⁷ *Letinčić protiv Hrvatske*, br. 7183/11, 3. svibnja 2016. t. 47.

⁸ *Letinčić protiv Hrvatske*, br. 7183/11, 3. svibnja 2016..

postupak koji mu je prethodio. Sudac Lemmens smatra da treba postaviti granice te jasno navesti da se čl. 6. Konvencije u smislu prava na pošteno suđenje i prava na sud odnosi na pravosudne organe i na pravosudni dio postupka te da se povreda čl. 6. st. 1. Konvencije dogodila tek na Upravnom sudu, kada nije ispravio greške upravnih tijela. Nadalje navodi da priznaje da poštenost suđenja može biti ozbiljno narušena propustom tijekom upravne faze (vidi *Imbrioscia protiv Švicarske*⁹), ali i tada je postupak pred sudom krajnji kriterij. Ne ulazeći dublje u prirodu upravnog postupka te upravnog spora, ovdje valja naglasiti da se prema praksi ESLJP-a poštenost postupka u cjelini odnosi prvenstveno na sudski postupak, ali s opreznom analizom postupaka koji su mu prethodili.

3. VJEŠTAČENJE KAO DOKAZNI PRIJEDLOG STRANKE

Na nacionalnom je sudu da odluči o relevantnosti i korisnosti prijedloga za izvođenjem vještačenja, dok će ESLJP gledati je li cjeloviti postupak pošten u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. U presudi *Hamzagić protiv Hrvatske* ESLJP je utvrdio da je na nacionalnom sudu da prosudi je li korisno ponovno ispitati vještaka ili je potrebno uvesti drugo mišljenje.¹⁰ Ipak ESLJP u presudi navodi da u iznimnim okolnostima potreba pribavljanja alternativnog mišljenja vještaka može biti jasna sama po sebi, a propust suda da ga pribavi može učiniti suđenje nepoštenim.¹¹

U navedenom predmetu podnositelj zahtjeva smatrao je da mu je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje zbog nepravilnosti u postupku, a u vezi s vještačenjem. Naime, podnositelju je u Republici Njemačkoj priznato pravo na invalidsku mirovinu jer mu je dijagnosticiran PTSP, ali kad je isti zahtjev predao u Republici Hrvatskoj, bio mu je odbijen. Nadležna upravna tijela provela su vještačenje medicinske dokumentacije bez da su podnositelja pregledala, a na nalaz i mišljenje vještaka nije se mogao očitovati. Nakon žalbe, u drugostupanjskom upravnom postupku, nalaz i mišljenje vještaka pregledava viši vještak sudske medicine, koji ne pronalazi ništa pogrešno ili nepravilno u prvom vještačenju. Podnositelj tada pokreće upravni spor te traži od suda ponovno vještačenje zbog toga što ga dotadašnji vještaci nisu osobno pregledali te zbog

⁹ *Imbrioscia protiv Švicarske*, br. 13972/88, 24. studenog 1993. t.36

¹⁰ *Hamzagić protiv Hrvatske*, br. 68437/13, 9. prosinca 2021., t. 41.

¹¹ *Ibid.*

toga što dotadašnji vještaci nisu bili specijalisti psihijatrije, odnosno podnositelj smatra da nisu imali adekvatno znanje da pravilno prosude njegovo stanje i u skladu s tim izrade nalaz i mišljenje. Sud odbija njegov dokazni prijedlog, ali poziva vještaka koji je izradio nalaz i mišljenje na ročište kako bi ga podnositelj mogao ispitati te osporiti njegov nalaz. Nakon zaključenja glavne rasprave sud odbija tužbeni zahtjev kao neosnovan. Nakon što je podnositelj iskoristio redovni put pravne zaštite u Republici Hrvatskoj, podnio je zahtjev ESLJP-u u kojem je naveo da smatra da mu je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje iz čl. 6. st. 1. Konvencije zbog nepravilnosti postupka vezanih za vještačenje. Smatra da vještaci nisu bili nepristrani jer su bili zaposlenici Ministarstva protiv kojega je vođen upravni spor te smatra da su ga trebali osobno pregledati. Navodi i da je sud povrijedio njegovo pravo na pošteno suđenje kad je odbio njegov dokazni prijedlog vještačenjem jer prijašnji vještaci nisu bili dovoljno stručni. Iako su bili doktori medicine, nisu bili specijalisti psihijatrije.

Sud je u navedenom predmetu s obzirom na činjenične okolnosti slučaja utvrdio da nije došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije. Takva odluka utemeljena je na načelu slobodne ocjene dokaza i načelu ekonomičnosti pred nacionalnim sudovima, prema kojima je nacionalni sud, ako je smatrao da je sporno pitanje dovoljno razjašnjeno, u svrhu sprječavanja odugovlačenja postupka te povećanja troškova, mogao odbiti dokazni prijedlog. Podnositelj zahtjeva pred ESLJP-om je argumentirao da je zbog neadekvatne stručnosti vještaka bilo potrebno dozvoliti još jedno vještačenje s novim vještakom te da je to učinilo postupak nepoštenim u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije.

Iako je presudom utvrđeno da nije došlo do povrede prava na pošteno suđenje, sutkinje Turković i Schembri Orland su zajednički izdvojile mišljenje uz presudu u kojem navode da smatraju da je došlo do povrede prava na pošteno suđenje. Iste činjenice koje ESLJP-u nisu bile dovoljne za ocjenu da je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje prema gore navedenom kriteriju, dvjema sutkinjama su ipak predstavljale propust nacionalnih sudova. One navode da je nestručnost vještaka, koja se ispostavila u postupku pred nacionalnim sudom, dovoljan razlog da se traži novo mišljenje od drugog vještaka te da usprkos drugim dokazima koje je nacionalni sud cijenio te načelnoj slobodi nacionalnog suda da odbije dokazne prijedloge koje ne smatra potrebnim, ipak povrijeđeno pravo na pošteno suđenje. U izdvojenom mišljenju odbijanje dokaznog prijedloga vještačenjem povezuje se i s povredom ravnopravnosti stranaka te povredom načela

kontradiktornosti. Sutkinje u izdvojenom mišljenju navode da je odbijanjem dokaznog prijedloga vještačenjem vještakom koji je adekvatan stručnjak u predmetnom području nacionalni sud oduzeo stranci svaku stvarnu priliku da se djelotvorno očituje o originalnom vještačenju te da ga djelotvorno ospori. Taj je zaključak utemeljen na navodima stranke kojima se očituje na originalno vještačenje na način da ga osporava te očekuje drugačije rezultate u ponovljenom vještačenju s novim vještakom. Zaključak je u izdvojenom mišljenju da je došlo do povrede kontradiktornog raspravljanja na taj način.¹²

Pitanje odlučivanja o dokaznim prijedlozima vještačenjem je kompleksnije i izazovnije za nacionalne sudove negoli se to isprva čini. Naime, nacionalni sud, kad odlučuje o dokaznom prijedlogu vještačenjem, mora imati na umu troškove vještačenja i vrijeme koje je potrebno da se vještačenje provede. Nije razumno za očekivati da će sud uvijek i bez iznimke dozvoljavati provođenje vještačenja te na taj način produživati postupak te povećavati troškove postupka. S druge strane, u interesu je stranaka i suda što bolje utvrditi činjenice o spornim pitanjima te donijeti pravilnu i zakonitu presudu.

U predmetu *G. B. protiv Francuske*¹³ nekonzistentnost vještakova nalaza i iskaza ESLJP je ocijenio kao očitu potrebu za pribavom alternativnog mišljenja, a u predmetu *Tiemann protiv Francuske i Njemačke*¹⁴ ESLJP je utvrđivao je li nacionalni sud pružio adekvatne temelje za odbijanje drugog vještačenja kako bi utvrdili je li odbijanje bilo razumno.

ESLJP jasno daje do znanja da je pitanje odlučivanja o dokaznim prijedlozima u nadležnosti nacionalnih sudova, osim ako se radi o očitom propustu, koji može dovesti do nepoštenog suđenja. Izazovno je, međutim, postaviti opća pravila o tome što je to očiti propust. Praksa ESLJP-a razrađuje navedenu problematiku, ali zbog raznovrsnosti životnih i pravnih prilika, postoje brojne situacije u kojima nije posve jasno je li neko odbijanje dokaznog prijedloga vještačenjem očit propust ili ne.

¹² (više o kontradiktornosti/osporavanju nalaza vidi niže).

¹³ *G. B. protiv Francuske*, br. 44069/88, 2. listopada 2001.

¹⁴ *Tieman protiv Francuske i Njemačke*, br. 47458/99, 27. travnja 2000.

4. PRAVO NA KONTRADIKTORNO RASPRAVLJANJE O NALAZU I MIŠLJENJU VJEŠTAKA

U čl. 5. st. 1. ZPP-a navodi se da će sud svakoj stranci dati mogućnosti da se izjasni o zahtjevima i navodima protivne strane. Predmetna odredba sadrži načelo kontradiktornosti, koje je jedno od temeljnih načela parničnog postupka. Ono se odnosi na pravo svake stranke da se očituje na navode suprotne strane kao i na dokaze i dokazne prijedloge te da ih može djelotvorno osporavati. Stanka se također može očitovati i o pravnim pitanjima u mjeri u kojoj je to potrebno. Predmetno načelo je bitna sastavnica parničnog postupka jer se stranci omogućava pravo na obranu od svih djelovanja koja mogu utjecati na njezina prava i interese te ona faktično može utjecati na shvaćanje suda o spornim pitanjima predmetnog postupka. Konvencija u čl. 6. st. 1. definira pravo na pošteno suđenje, a ESLJP je pravo stranaka na kontradiktorno raspravljanje postavio kao jedan od tri konstitutivna elementa prava na pošteno suđenje.¹⁵ U skladu s tim, povreda prava na kontradiktorno raspravljanje povreda je koja ulazi u nadležnost ESLJP-a.

Značaj načela kontradiktornosti ponajviše se može vidjeti kod dokazivanja vještačenjem. Sud određuje vještaka, odnosno stručnjaka u nekom području jer sam nema dovoljno znanja predmetnog stručnog područja da bi zapazio činjenice ili izveo zaključke. Tada često nalaz i mišljenje vještaka bude temeljni dokaz na kojemu sud temelji svoju presudu. Zato je strankama bitno da se mogu očitovati na nalaz i mišljenje vještaka i efikasno ga osporiti. To priznaje i ESLJP u presudi *Mantovanelli protiv Francuske*¹⁶. U tom se predmetu radilo o parničnom postupku radi naknade štete zbog smrti bliske osobe. Roditelji preminule mlade djevojke tužili su pred francuskim nacionalnim sudovima bolnicu za koju su smatrali da je odgovorna za smrt njihove kćeri zbog pretjeranog korištenja određenog lijeka. Sud je odredio vještaka, koji je dobio zadatak analizirati svu medicinsku dokumentaciju, utvrditi okolnosti smrti preminule te utvrditi je li sporni lijek uzrokovao smrt preminule. Sud je također odredio vještaku da za potrebe izrade nalaza i mišljenja napravi izvide u bolnici u kojoj je do smrti došlo te ispita svjedoke radi utvrđenja okolnosti smrti. Vještak je izradio nalaz i mišljenje u kojemu navodi da nije došlo do propusta liječnika te da bolnica nije odgovorna. Tužitelji su prigovarali da nisu bili obaviješteni o

¹⁵ vidi: Uzelac, A., *Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, u: Radačić I., ur., *Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011., str. 94-95

¹⁶ *Mantovanelli protiv Francuske*, br. 21497/93, 18. ožujka 1997.

danu i mjestu kada je vještak provodio vještačenje na licu mjesta (u bolnici) te nisu mogli sudjelovati na ispitivanjima svjedoka, odnosno smatrali su da im je na taj način povrijeđeno pravo na kontradiktorno raspravljanje. Nacionalni sudovi u Francuskoj su te prigovore odbacili s obrazloženjem da iako su povrijeđena pravila parničnog postupka, nalaz i mišljenje vještaka se podudara s ostalim dokazima u spisu te njihovo prisustvovanje predmetnom vještačenju ne bi utjecalo na odluku suda. Nakon iscrpljivanja redovnog puta pravne zaštite tužitelji podnose zahtjev ESLJP-u te tvrde da im je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje zbog povrede prava na kontradiktorno raspravljanje. ESLJP je presudio da je u predmetnom sporu došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije, odnosno prava na pošteno suđenje te navodi da je medicinsko vještačenje visoko stručno područje u kojem sud nije stručan pa takav dokaz ima odlučujući utjecaj na sud i njegovo razumijevanje činjenica te, kao esencijalan dokaz, stranke moraju imati mogućnost efektivno se očitovati. ESLJP potvrđuje važnost načela kontradiktornosti kod dokazivanja vještačenjem. Povreda je sadržana u tome što stranke nisu mogle vidjeti dokumentaciju koju je vještak koristio u izradi svoga nalaza i mišljenja te nisu mogli ispitati svjedoke koje je vještak ispitao. Zbog toga one nisu mogle efektivno osporiti nalaz i mišljenje niti su imale stvarnu šansu da to naprave. Iako stranke možda ne bi uspjele ostvariti drugačiji ishod spora, povrijeđeno im je pravo na pošteno suđenje.

Drugi stav ESLJP-a o vještačenju, a koji se može iščitati iz presude *Mantovanelli protiv Francuske*, također je vezan za kontradiktorno raspravljanje. Naime, strankama je bilo omogućeno da se očituju i osporavaju nalaz i mišljenje vještaka na sudu te i sam ESLJP priznaje da je čisto sudski postupak bio u skladu s pravom stranaka na kontradiktorno raspravljanje. Iako su gore navedene nepravilnosti prilikom vještačenja povrede po francuskom nacionalnom pravu, ESLJP navodi da navedene povrede same za sebe nisu odmah i povrede prava na pošteno suđenje u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. Ipak ESLJP, kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, gleda je li postupak u cjelini bio pošten u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. Pa je tako i utemeljio presudu na povredi prava na kontradiktorno raspravljanje koja se dogodila, ne na sudu, već prilikom vještačenja na licu mjesta. Slijedom navedenog, razvidno je da ESLJP strogo drži do prava stranaka da se očituju i osporavaju dokaze, a posebno ako je riječ o dokazivanju vještačenjem te da to pravo treba biti adekvatno zaštićeno u svim segmentima postupka pa tako i u onima koji nisu na samom sudu. To također sadrži i pravo stranke da se upozna sa sadržajem dokumenata koje je vještak koristio te sadržajem iskaza danih vještaku.

Povredu čl. 6. st. 1. Konvencije zbog povrede prava na kontradiktorno raspravljanje ESLJP je utvrdio i u presudi *Letinčić protiv Hrvatske*. U predmetnom sporu je gospodin Letinčić pokrenuo upravni postupak radi priznanja prava na obiteljsku mirovinu tvrdeći da mu je otac imao mentalnu bolest povezanu sa sudjelovanjem u ratu, zbog koje je ubio njegovu majku i njezine roditelje te počinio samoubojstvo. Nakon što mu je zahtjev odbijen, podnositelj se žalio protiv donesene odluke te drugostupanjsko upravno tijelo nalaže da se provede vještačenje na okolnost stanja njegova oca, odnosno je li njegovo mentalno stanje posljedica sudjelovanja u ratu. Nakon vještačenja, koje nije proslijeđeno podnositelju, upravno tijelo odbija podnositeljev zahtjev. Podnositelj se žalio protiv navedene odluke, ali mu je žalbu ovaj put drugostupanjsko upravno tijelo odbilo. Nakon toga podnositelj pokreće upravni spor tražeći od nacionalnog suda da donese odluku o osnovanosti zahtjeva tvrdeći da nalaz i mišljenje vještaka nije adekvatno izrađeno, odnosno da vještak nije uzeo u obzir sve relevantne činjenice te da upravna tijela nisu odgovorila na njegove navode vezane za sporno vještačenje. Pritom je tražio ponovno vještačenje spornih činjenica. Nacionalni sud odbio je njegovu tužbu kao neosnovanu, a tužitelj, nakon što je iscrpio redovni put u Republici Hrvatskoj, pokreće postupak pred ESLJP-om tvrdeći da mu nije pružena prilika da učinkovito sudjeluje u postupku jer nikada nije vidio nalaz i mišljenje vještaka niti se na njega mogao očitovati niti ga efikasno osporiti te da mu nije pruženo adekvatno obrazloženje u vezi s njegovim navodima kojima osporava odluku utemeljenu na nalazu i mišljenju vještaka.

I u predmetu *Letinčić protiv Hrvatske* vidljiva je važnost prava na kontradiktorno raspravljanje. Stranka je tvrdila da vještaci nisu uzeli u obzir trostruko ubojstvo i samoubojstvo prilikom izrade nalaza i mišljenja. Nije mu bilo omogućeno da sazna i komentira dokumente koji su vještaci koristili prilikom izrade nalaza i mišljenja niti je mogao ispitati svjedoke koji su davali iskaze pred upravnim tijelima. On je bio potpuno izuzet iz postupka traženja i pribavljanja nalaza i mišljenja vještaka te je saznao njegovu bit tek nakon donošenja odluke. Kada je postao svjestan sadržaja nalaza i mišljenja, pokušao ga je osporiti te zatražiti novo vještačenje, što drugostupanjsko upravno tijelo i nacionalni sud nisu dozvolili smatrajući da prigovori stranke nisu važni za donošenje odluke o meritumu spora. ESLJP navodi da teško prihvaća da je nacionalni sud imao dovoljno informacija da zauzme takvo stajalište. Stav ESLJP-a utemeljen na ozbiljnim povredama prava na kontradiktorno raspravljanje zbog kojih stranka nije uopće mogla utjecati na sadržaj nalaza i mišljenja vještaka pa posredno nije mogla ni na koji način efektivno utjecati na odluku suda, koja je u potpunosti utemeljena na nalazu i mišljenju vještaka. ESLJP

konzistentno navodi da nacionalna pravila o vještačenju u postupku moraju omogućiti strankama mogućnost da ga efikasno ospore. Također opetovano ponavlja bitno pravilo da, kada je određen vještak, strankama mora biti omogućeno prisustvovati ispitivanjima koja on provodi te im se mora omogućiti pristup dokumentima kojima se koristi za izradu nalaza i mišljenja. Sve navedeno srž je načela kontradiktornosti, jednog od temeljnih načela poštenog postupka u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije te nacionalna pravila i praksa nacionalnih sudova treba ići u smjeru stroge zaštite prava stranaka na kontradiktorno raspravljanje. Na taj način je strankama omogućeno pravedno i ravnopravno se boriti za svoja prava i interese na sudu, utjecati na odluku suda te izložiti svoja stajališta o predmetu spora.

Radi usporedbe, u predmetu *Hamzagić protiv Hrvatske* u kojemu je, uz jako slično činjenično stanje, ESLJP utvrdio da nije došlo do povrede prava na kontradiktorno raspravljanje zbog toga što je vještak, koji je izradio nalaz i mišljenje tijekom upravnog postupka, bio pozvan na ročište pred nacionalnim sudom te je stranka imala priliku očitovati se na nalaz i mišljenje te ga efikasno osporiti. Ipak, treba obratiti pozornost i na gore navedeno izdvojeno mišljenje uz tu presudu sutkinja koje se s većinom ne slažu. Iako stranka nije imala mogućnost sudjelovati u izradi nalaza i mišljenja niti je bila upoznata s njegovima sadržajem do odluke u upravnom postupku, pred samim nacionalnim sudom je ipak imala mogućnost ostvariti pravo na kontradiktorno raspravljanje, odnosno očitovati se na nalaz i mišljenje i osporiti ga. Za ESLJP je imperativno da se pred nacionalnim sudom ostvari načelo kontradiktornosti te isprave eventualne povrede prava koje su se dogodile pred upravnim tijelima te takav postupak u cjelini smatra poštenim u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. Slično navedenom predmetu, ESLJP je utvrdio da nije došlo do povrede prava na kontradiktorno raspravljanje u predmetu *Devinar protiv Slovenije*¹⁷. U predmetnom sporu ESLJP se poziva upravo na presudu *Letinčić protiv Hrvatske*, zbog sličnosti činjeničnog stanja, ali navodi da nije došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije jer je nacionalni sud omogućio stranci da se pisano očituje i ospori nalaz i mišljenje vještaka izrađen u upravnom postupku, a isto je omogućio i na ročištu. Navedeno je stranka propustila napraviti, ali je stranci omogućeno pravo na kontradiktorno raspravljanje u punoj mjeri.

¹⁷ *Devinar protiv Slovenije*, br. 28621/15, 22. svibnja 2018.

5. NEOVISNOST I NEPRISTRANOST VJEŠTAKA

Neutralnost vještaka, uz njegovu sposobnost i stručno znanje, ključan je element dokazivanja vještačenjem. Nemajući potrebno znanje u konkretnom stručnom području, sud se često u potpunosti oslanja na vještački nalaz i mišljenje radi utvrđivanja činjenica. Zbog takve presudne uloge koju vještak ima u postupku izrazito je važno da on ima adekvatno znanje, vještine te stručnu spremu, ali je isto tako imperativno da on bude nepristran odnosno neutralan u odnosu na stranke postupka. Ako se pojavi opravdana sumnja da bi vještak mogao favorizirati jednu od stranaka ili da bi mogao iz nekog razumnog razloga pogodovati nekoj od stranaka postupka, trebalo bi doći do njegova izuzeća kako bi se očuvala poštenost postupanja, iako bi on možda i mogao nalaz i mišljenje izraditi neovisno, odnosno nepristrano. U slučaju pristranosti vještaka narušava se načelo jednakosti oružja stranaka, gubi se vjerodostojnost vještačkog nalaza i mišljenja te se dovodi u pitanje istinitost činjenica i valjanost vještakovih zaključaka. Posljedično se narušava pravednost suđenja. Neovisnost i nepristranost vještaka ključan su element dokazivanja vještačenjem upravo zbog vještakove presudne uloge u sudskim postupcima te zbog objektivne nemogućnosti suda da adekvatno kontrolira vještakov nalaz i mišljenje zbog nedostatka znanja određenog stručnog područja.

ZPP propisuje da će se vještak izuzeti iz istih razloga kao i sudac, s iznimkom da vještak može biti osoba koja je saslušana kao svjedok. Važnost neovisnosti i nepristranosti vještaka prepoznaje i ESLJP te u brojnim presudama rješava pitanja vezana za neovisnost i nepristranost vještaka i vještačenja.¹⁸ Neka pravila o nepristranosti vještaka ESLJP je utvrdio u predmetu *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Islanda*.¹⁹ U predmetnom sporu podnositeljica, zastupana po roditeljima, pokrenula je parnični postupak radi naknade štete pred nacionalnim sudom zbog navodnih pogrešaka doktora prilikom poroda. Postupak je pokrenut protiv Nacionalne sveučilišne bolnice, koja je islandska državna bolnica. Podnositeljica je tvrdila da su liječnici presporo reagirali nakon što su utvrdili dijagnozu prije poroda te da su napravili grešku u brizi za dijete nakon poroda, zbog koje je podnositeljica ostala teško mentalno oštećena. Nacionalni sud nije smatrao

¹⁸ vidi: Uzelac, A., *Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, u: Radačić I., ur., *Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011., str. 95-96

¹⁹ *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Islanda*, br. 31930/04, 5. srpnja. 2007.

da su liječnici presporo reagirali, ali je smatrao da su napravili grešku u brizi za dijete pa je, shodno tome, usvojio tužbeni zahtjev podnositeljice. Nakon žalbe tuženika drugostupanjski postupak vodio se pred Vrhovnim sudom. Vrhovni sud je po službenoj dužnosti odredio medicinsko vještačenje, što mu omogućava islandsko nacionalno pravo, u svrhu razrješavanja spornih činjenica. Nalaz i mišljenje Vrhovni sud je zatražio od Državnog medicinsko-pravnog odbora, što je državno tijelo koje čine medicinski stručnjaci te to tijelo služi u svrhu izrade vještačkih nalaza i mišljenja. Podnositeljica prigovara naloženom vještačenju jer članovi Odbora imaju uske veze s bolnicom koja je tužena, a i većina njih je i zaposlena u istoj bolnici. Vrhovni sud odbija prigovore podnositeljice te Odbor nastavlja s provedbom vještačenja. Prilikom izrade vještačkog nalaza i mišljenja pri Odboru, sudjeluju čak tri vještaka, koji su u radnom odnosu s tuženom bolnicom. Oni utvrđuju da bolest podnositeljice nije uzrokovana greškom liječnika te Vrhovni sud, na temelju tog nalaza i mišljenja odbija tužbeni zahtjev. S obzirom na prigovore podnositeljice na neovisnost vještaka, sud obrazlaže da je Island mala država i da je većina medicinskih stručnjaka zaposlena u tuženoj bolnici. Nadalje navodi da je Odbor državno tijelo čiji je zadatak neovisno i stručno pružati mišljenja sudu te da je i većina članova Odbora zaposlena u tuženoj bolnici, ali nitko od njih nije bio povezan s liječenjem podnositeljice niti njezine majke već su svi oni neovisni stručnjaci koji su zaposleni na drugim odjelima bolnice. Iscrpljujući redovan put u svojoj državi, podnositeljica podnosi zahtjev ESLJP-u, tvrdeći da joj je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje u smislu čl. 6 st. 1. Konvencije, odnosno da joj je povrijeđeno pravo da neovisni i nepristrani sud odluči o njezinom zahtjevu. ESLJP odbacuje prigovor islandske Vlade da demografska situacija u Islandu, da je teško pronaći vještaka koji nema veze s tuženom bolnicom, može služiti kao opravdanje za nepravilnosti u postupku. ESLJP navodi da pitanje je li sud neovisan (a isto tako i vještak) treba biti riješeno jedino prema pravilima izloženima u praksi ESLJP-a, a ne prema varijabilnim standardima s obzirom na svaki konkretni slučaj.

Za pitanje neovisnosti sudova ESLJP je postavio u svojoj praksi dva testa koja služe utvrđivanju nepristranosti suda, a to su subjektivni i objektivni test. Subjektivnim testom se ocjenjuje predrasuda ili interes (pristranost) suda u određenom predmetu, a objektivnim testom se ocjenjuje je li sud dao dovoljna jamstva za isključenje svake opravdane sumnje u tom pogledu. Stav je ESLJP-a da su standardi neovisnosti sudova jasni te izraženi u dotadašnjoj praksi, a oni se zbog svoje važnosti ne mogu podrediti nekim realnim okolnostima koje države. Pravila o

utvrđivanju neovisnosti u vidu subjektivnog i objektivnog testa vrijede za sudove, ali se analogno primjenjuju i na vještake, uz određene posebnosti.

Nadalje, ESLJP konstatira da čl. 6 st. 1. Konvencije jamči pravo na pošteno suđenje pred neovisnim i nepristranim sudom te da nije izričito propisano da vještak mora zadovoljiti istim pretpostavkama. Ovdje ESLJP radi razliku između neovisnosti i nepristranosti osobe suca te osobe vještaka te njihovih procesnih uloga jer je neovisnost suda ipak temelj funkcioniranja svakog sudskog postupka te demokracije uopće dok se vještak ne mora prosuđivati po tako visokim standardima. Ipak pristranost vještaka može bitno narušiti pravednost postupka. Prema ESLJP-u, faktor koji je relevantan prilikom ocjene je li pravednost postupka narušena zbog pristranosti vještaka je vještakova procesna uloga u konkretnom sporu. Vještakov nedostatak neovisnosti i nepristranosti u kombinaciji s njegovom procesnom ulogom u konkretnom sporu mogu dovesti do povrede načela jednakosti oružja, koje je sastavni dio prava na pošteno suđenje. Navedena procesna pozicija vještaka je takva da može narušiti pravednost postupka u kombinaciji s pristranošću kada je vjerojatno da će vještakov nalaz i mišljenje imati značajnu ulogu prilikom sudskog ocjenjivanja spornih činjenica i odlučivanja o meritumu spora. Drugim riječima, kada nalaz i mišljenje vještaka ima dominantnu ulogu u postupku, odnosno u sudskoj ocjeni merituma spora tada zahtjev za neovisnost i nepristranost vještaka mora biti ispunjen, inače dolazi do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije. U predmetnom sporu nalaz i mišljenje vještaka je imalo presudnu ulogu te je nacionalni sud u cijelosti utemeljio presudu na tom dokazu. Osim u predmetnom sporu, ESLJP prepoznaje, ako je nacionalni sud naložio provođenje vještačenja u odnosu na neka pitanja, da će vjerojatno i nalaz i mišljenje vještaka imati presudnu ulogu u odnosu na ta pitanja. Zato je neovisnost i nepristranost vještaka bitan faktor sudskih procesa u kojima je potrebno vještačenje.

U predmetnom sporu podnositeljica je tvrdila da je činjenica da su vještaci koji su sudjelovali u postupku zaposleni u tuženoj bolnici razlog njihove pristranosti. ESLJP navodi da ta činjenica može pobuditi sumnje u njihovu pristranost, ali se mora utvrditi jesu li te sumnje objektivno opravdane. Ovaj stav ESLJP je ponavljao i u presudama *Tabak protiv Hrvatske*, *Letinčić protiv Hrvatske* te *Devinar protiv Slovenije*.²⁰ U svakoj od navedenih presuda pa i u predmetnom sporu ESLJP zauzima stav da je potrebno utvrditi jesu li sumnje u pristranost vještaka objektivno

²⁰ (vidi niže).

opravdane. Razlog da je vještak zaposlen u tuženoj pravnoj osobi ne znači automatski da je pristran te se u svakom pojedinom slučaju, bez obzira na razlog sumnje treba utvrđivati opravdanost sumnje. U predmetnom sporu ESLJP je utvrdio kršenje čl. 6. st. 1. Konvencije, odnosno kršenje prava na pošteno suđenje zato što je smatrao da je podnositeljica imala opravdani razlog smatrati da su vještaci bili pristrani zato što su zaposlenici tužene bolnice, a vještački nalaz i mišljenje su imali dominantnu ulogu u presudi nacionalnog suda. Na taj način je povrijeđeno načelo jednakosti oružja, odnosno pravo na pošteno suđenje.

Radi analize pravila ESLJP-a o neovisnosti i nepristranosti vještaka potrebno je napraviti usporedbu gore navedenog predmeta *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Islanda* s predmetom *Tabak protiv Hrvatske* uz pripadajuće suglasno te suprotstavljajuće mišljenje. Iako je činjenični supstrat u oba predmeta relativno sličan te je ESLJP isticao ista pravila o nepristranosti i neovisnosti vještaka, određene razlike pokazale su se ključne u ocjeni ESLJP-a, je li došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije. Ipak, iz čak dva izdvojena mišljenja uz presudu *Tabak protiv Hrvatske*, jasna je složenost pitanja neovisnosti vještaka te to da nisu svi dijelili mišljenje većine o pravilima za neovisnost vještačenja.

U predmetu *Tabak protiv Hrvatske*²¹ podnositelj je imao prometnu nesreću u kojoj je zadobio ozljedu koljena. Zbog te ozljede priznato mu je pravo na invalidsku mirovinu. On je tužio osiguravajuće društvo drugog sudionika prometne nesreće radi naknade štete. U prvostupanjskom postupku sud je zatražio tri vještačenja, i to medicinsko vještačenje o prirodi podnositeljevih ozljeda te trajanju boli, prometno vještačenje za prometna pitanja u sporu te još jedno medicinsko vještačenje specijalista medicine rada radi utvrđivanja veze ozljede i podnositeljeve radne sposobnosti. Potonji vještak je zaključio da podnositeljeva smanjena radna sposobnost nije bila uzrokovana ozljedom koljena, već bolešću kralježnice i kroničnim oštećenjem vratnih živaca. Prema mišljenju vještaka ozljeda koljena zadobljena u prometnoj nesreći je samo pogoršala već postojeću bolest koljena. Postupak je trajao šest godina uz nekoliko žalbenih postupaka nakon kojih je predmet bio vraćen na prvostupanjski sud radi ponovnog odlučivanja. Na kraju prvostupanjski sud odbija podnositeljev tužbeni zahtjev te se pritom poziva na predmetni nalaz i mišljenje vještaka. Podnositelj podnosi žalbu protiv predmetne presude zbog bitnih povreda parničnog postupka i prigovara da je došlo do povrede

²¹ *Tabak protiv Hrvatske*, br. 24315/13, 13. siječnja 2022.

odredaba parničnog postupka jer je prvostupanjski sud za vještaka odredio osobu koja je, prema javno dostupnim podacima, radila kao liječnik cenzor u generalnoj diskreciji tuženog društva te je i bila predsjednica upravnog odbora njegovog društva kćeri i da je trebala biti izuzeta iz postupka. Podnositelj objašnjava da je za taj drugostupanjski postupak imenovao nove odvjetnike, koji su pregledali spis i otkrili vezu između vještaka i tuženog društva. Drugostupanjski sud je odbio žalbu podnositelja kao neosnovanu te naveo da je podnositelj prigovorio na osobu vještaka tek u žalbi, a prema odredbi čl. 352. st. 2. ZPP-a ako stranka nije tijekom prvostupanjskog postupka istaknula prigovor o pitanju na koje prvostupanjski sud ne pazi po službenoj dužnosti, ona taj prigovor ne može iznijeti u žalbi. Nakon što je prošao redovni put podnositelj podnosi zahtjev ESLJP-u.

Podnositelj je pred ESLJP-om prava tvrdio da mu je povrijeđeno pravo na pošteno suđenje zbog povrede pravila o nepristranosti i neovisnosti vještaka. Tvrdio je da je vještak imao obvezu obavijestiti sud ako postoje bilo kakve okolnosti koje dovode u sumnju njegovu neovisnost te da je drugostupanjski sud trebao uvažiti njegove prigovore koje je istaknuo jednom kada je saznao za sve okolnosti. Vlada RH se branila tako da je tvrdila da nacionalni sud nije mogao znati za vještakov profesionalni odnos sa strankom te da podnositelj nije isticao taj prigovor čak šest godina, a te informacije su bile, kako i sam navodi, javno dostupne. Također je navela da jednom kada je vještak određen, da ga sud ne može po službenoj dužnosti smijeniti, već samo stranka može tražiti izuzeće. Ipak navode da to izuzeće može tražiti samo u prvostupanjskom postupku. Na kraju navode da je sporno vještačenje bilo samo jedno od tri vještačenja, a da je podnositeljev zahtjev dijelom usvojen.

ESLJP uvodno ponavlja neka pravila koja je utvrdio u predmetu *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Islanda*. Navodi da nije izričito propisano da vještak mora ispunjavati iste uvjete neovisnosti i nepristranosti kao sud, ali da može doći do povrede prava na pošteno suđenje u slučaju pristranosti vještaka u kombinaciji s njegovom dominantnom ulogom u postupku te procesnom pozicijom. ESLJP radi razliku kod medicinskog vještačenja te navodi da je prilikom takvih vještačenja pretpostavka neovisnosti izrazito važna te vještaci moraju biti formalno i *de facto* neovisni od osoba koje su umiješane u spor (*Bajić protiv Hrvatske*²²). Jasna je potreba neovisnosti i nepristranosti vještaka, koji svojim nalazom i mišljenjem mogu odlučno utjecati na

²² *Bajić protiv Hrvatske*, br 41108/10, 13. studenog 2021.

ishod postupka. Također, kao i u predmetu *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Islanda*, ESLJP navodi da sumnje u neovisnost vještaka moraju biti razumne i objektivno opravdane. U ovom konkretnom sporu nema sumnje da je uz vještakovo zaposlenje kao liječnik cenzor u generalnoj diskreciji tuženog društva te uz visoku poziciju u upravnom odboru društva kćeri tuženog društva, vještakova neovisnost ozbiljno dovedena u pitanje.

Nadalje, ESLJP prilazi ispitivanju je li se činjenica da nedostatak neutralnosti vještaka nije istaknut tijekom prvostupanjskog postupka može pretežno i objektivno pripisati podnositelju. U hrvatskom pravosudnom sustavu postoje zaštitne mjere kako bi se osigurala vještakova neovisnost u postupku. U prvom redu to su procesna prava stranaka, odnosno mogućnost stranaka da traže izuzeće vještaka po zakonom predviđenim uvjetima. Također vještak ima mogućnost tražiti od suda da ga oslobodi obveze vještačenja, pogotovo ako zna da postoji razlog koji bi mogao dovesti u pitanje njegovo neovisno izvršavanje svojih dužnosti. Osim navedenih, još jedna zaštitna mjera je sadržana u odredbi čl. 258. st. 2. ZPP-a, koja propisuje dužnost suda da vještaka ispita neke osnovne informacije, između ostalog i njegov odnos sa strankama, kako bi se strankama mogla pružiti informacija o eventualnim razlozima za sumnju u vještakovu neovisnost ili nepristranost. ESLJP je u ovom konkretnom sporu ispituje jesu li navedene zaštitne mjere adekvatno provedene u svrhu ostvarenja načela jednakosti oružja, odnosno radi ostvarenja prava na pošteno suđenje. U predmetnom sporu, vještak je propustio obavijestiti sud i stranke o svojem odnosu s tuženim društvom. Iako su te informacije bile javno dostupne, one nisu navedene na listi vještaka kojoj sud ima pristup, tako da ni sam sud nije znao za postojanje predmetnih okolnosti. Osim navedenog propusta vještaka, nacionalni sud također propušta postupiti po svojoj obvezi iz čl. 258. st. 2. ZPP-a, odnosno propušta ispitati vještaka o njegovim eventualnim osobnim vezama sa strankama u postupku. Osim navedenog, kao što je već navedeno gore i podnositelj propušta pravovremeno istaknuti zahtjev za izuzećem vještaka. On je imao šest godina da se raspita o vještakovoj vezi s tuženim društvom, ali propušta to učiniti, iako su navedene informacije, kako i sam navodi, bile javno dostupne.

ESLJP zauzima stav da podnositelj nije postupao s potrebnom revnošću u pogledu osobe koja je određena za vještaka u njegovom predmetu i nije iskoristio svoja procesna prava u tom pogledu. Smatra da je životno i logično da se osoba, koja vodi parnični postupak o tako bitnoj stvari, raspita o osobi vještaka i podnese zahtjev za izuzeće. ESLJP pripisuje predmetnu situaciju

podnositelju te smatra da on mora snositi štetne posljedice te situacije. Zaključuje da je podnositelj učinkovito sudjelovao u postupku te da su nacionalni sudovi postupali ispravno i u skladu s Konvencijom jer nisu samo prihvatili nalaz i mišljenje nego su tražili i dopunu te su ispitali vještaka na ročištu tako da su svoju ulogu izvršili u cijelosti prema pravilima parničnog postupka i pravilima pravednog suđenja u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. Tako ESLJP u predmetnoj presudi postavlja pravilo da, iako je vještak bio u takvoj situaciji da mu je neovisnost i nepristranost ozbiljno dovedena u pitanje, ako su se poštovala pravila parničnog postupka, stranka mora revno i ažurno voditi svoj postupak te u svakom slučaju tražiti izuzeće vještaka još u prvostupanjskom postupku, ako za to postoje opravdani razlozi. S jedne strane, takva presuda ESLJP-a ima smisla jer bi stranka trebala biti najviše zainteresirana za uspjeh u sporu te bi trebala voditi svoj postupak s maksimalnim angažmanom. Bitno je da su pravila parničnog postupka poštena te da se sud i ostali sudionici postupka njih drže, a ako dođe do nekog nepoželjnog scenarija, to ne bi trebalo biti na teret nacionalnog suda ili protustranke. U prilog tom stavu govori i suglasno mišljenje suca Sabata uz predmetnu presudu. S druge strane, neovisnost i nepristranost vještaka je izrazito bitan element parničnog postupka. Vještaci mogu u presudnoj mjeri utjecati na odluke suda i često su upravo nalazi i mišljenja vještaka temelji presuda. U slučaju pristranosti vještaka nužno dolazi do povrede načela jednakosti oružja, koje je sastavni dio prava na pošteno suđenje u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. Nije apsolutno životno i logično da će stranka u postupku provjeravati vještaka, koji vještači u njezinom predmetu, pa makar i te informacije bile javno dostupne. Stranci se takvim pristupom vještačenju stavlja veliki teret te ako ona propusti zatražiti izuzeće vještaka, jer nije uspjela doći do informacija iz njegovog privatnog ili poslovnog života, njezin postupak će biti presuđen prema vještačkom nalazu, koji je izradio ovisan ili pristran vještak. S takvim pristupom, ne može se govoriti o poštenom suđenju. U prilog potonjem stavu govori i suprotstavljeno mišljenje uz predmetnu presudu sutkinje Turković i sudaca Paczolaya i Felicija.

U predmetnom postupku, iz dvaju izdvojenih mišljenja, koja potpisuju čak četiri suca, razvidna je kompleksnost pitanja neovisnosti vještaka te razlika u mišljenju sudaca ESLJP-a. Zbog precedentnog karaktera presuda ESLJP-a, izrazito je bitno, za razvoj sudske prakse zaštite temeljnih ljudskih prava zaštićenih Konvencijom, da se tako važna pitanja temeljito rasprave te da suci ESLJP-a, koji se ne slažu s većinom, napišu izdvojeno mišljenje, kako bi svojim stavom pridonijeli razvoju prakse ESLJP-a. Promatrajući problem neovisnosti i nepristranosti vještaka,

zbog njegove specifične uloge u postupku, iz aspekta zaštite temeljnih ljudskih prava, odnosno prava stranaka na pošteno suđenje, teško je zauzeti apsolutni stav prema određenim pitanjima jer može drastično utjecati na dugoročnu zaštitu temeljnih ljudskih prava iz Konvencije. Vještački nalaz i mišljenje, formalno gledano, samo je još jedan od dokaza u postupku. Kao i za ostale dokaze, tako i za taj, vrijedi načelo sudske slobodne ocjene dokaza. Sud će i taj dokaz ocijeniti prema svom uvjerenju, svom iskustvu u sličnim predmetima te u vezi sa svim ostalim dokazima. Ipak, jasno je, pa i ESLJP to opetovano navodi, da vještački nalaz i mišljenje u postupku mogu imati dominantniju poziciju nego li će to imati neki drugi dokaz. Sud će često presuditi u potpunosti prema vještačkom nalazu i mišljenju o osnovanosti tužbenog zahtjeva ili o njegovoj visini. Iako u parničnom postupku vrijedi načelo slobodne ocjene dokaza od strane suda te sud cijeni svaki dokaz slobodno prema svom uvjerenju, teško će sud biti u mogućnosti procjenjivati ispravnost i relevantnost vještačkog nalaza i mišljenja kada sam nema potrebno stručno znanje i vještine da bi uopće mogao propitkivati vještakov rad. Ipak, stranke će uvijek imati mogućnost osporavati vještački nalaz i mišljenje ili pismeno ili usmeno na ročištu te će imati mogućnost utjecati na sudsku ocjenu tog dokaza.

U suglasnom mišljenju uz predmetnu presudu sudac Sabat navodi da se slaže da nije došlo do povrede Konvencije u ovom predmetu, ali se ne slaže s drugim utvrđenjima. On navodi da domaće pravo predviđa djelotvorna pravna sredstva za izuzeće vještaka te da u tom slučaju ne može biti riječ o povredi prava na pošteno suđenje. Nadalje, smatra da je presuda na tome mogla završiti, a ne slaže se s utvrđenjima suda o mogućoj pristranosti vještaka. Konkretno tu misli na utvrđenja ESLJP-a o propustu suda da ispita vještaka pitanja te propust vještaka da sam iznese relevantne činjenice. Pritom se poziva na čl. 71. ZPP-a te ga tumači doslovno kako glasi (...ako stalno ili privremeno radi u pravnoj osobi koja je stranka u postupku) pa smatra da do zakonom predviđenih okolnosti nije došlo jer pozicija vještaka u tuženom društvu nije bila radni odnos. Smatra da tu odredbu treba tumačiti strogo, a da se podnositelj mogao pozvati na druge razloge za izuzeće. Sudac Sabat u predmetnom suglasnom mišljenju zauzima stav većine, ali u određenoj mjeri strože gleda prema propustima podnositelja te se zalaže za strogo poštivanje pravila i rokova predviđenih nacionalnim procesnim zakonodavstvom, uz angažirano i revno vođenje postupka od strane stranaka u postupku, uz uvjet da je nacionalno zakonodavstvo i sudstvo pravedno u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije, odnosno da omogućava potrebne mjere zaštite stranaka.

S druge strane, suprotno mišljenje u svojem suprotstavljenom mišljenju izlažu sutkinja Turković i suci Paczolaya i Felicija. Oni se ne slažu s utvrđenjem ESLJP-a da nije došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije, odnosno smatraju da se utvrđenja da podnositelj nije postupao sa potrebnom revnošću i da nije iskoristio svoja procesna prava ne mogu staviti na teret podnositelju u okolnostima u kojima je vještak od početka znao da je u ozbiljnom sukobu interesa i to nije prijavio. Pozivaju se i na Etički kodeks sudskih vještaka prema kojemu je sam vještak predmetne okolnosti trebao prijaviti. Nadalje, navode da je sud imao dovoljno razloga da izuzme vještaka, ali to nije učinio jer je to pitanje podnositelj otvorio tijekom drugostupanjskog postupka. Smatraju da bi se vještake trebalo tretirati kao i suce u okolnostima u kojima postoji ozbiljan sukob interesa, a u ovom konkretnom predmetu predmetne okolnosti bi bile apsolutni razlog za automatsko izuzeće suca. Također, ne smatraju da podnositelj nije vodi svoj postupak s dovoljnim angažmanom, već je predmetni vještak bio sučev izbor te smatraju da je razumljivo da je podnositelj vjerovao u njegovu neutralnost. Oni se pak pozivaju na odredbe ZPP-a o dužnosti suca da ispita vještaka informacije o odnosu sa strankama (čl. 258. st. 2. ZPP-a) te na odredbe o mogućnosti suda da odredi drugog vještaka (čl. 251. st. 4. ZPP-a). Slijedom navedenog, oni zaključuju da sud nije pravilno primijenio pravila koja služe otklanjanju mogućih zabrinutosti u pogledu neutralnosti vještaka, odnosno nije pružio vještaku mogućnosti da izričito porekne ili otkrije svoju vezu s tuženim društvom niti je pružio mogućnost podnositelju da na toj osnovi zahtijeva izuzeće vještaka. Nadalje navode da se takve okolnosti ne mogu pretežno i objektivno pripisati podnositelju te da se ne može smatrati da je nemogućnost ispitivanja podnositeljeva prigovora o nedostatku neutralnosti vještaka od strane nacionalnog suda u skladu s pravom na pošteno suđenje na temelju čl. 6. st. 1. Konvencije. Takav stav sudaca utemeljen je na odredbama ZPP-a koje služe u svrhu zaštite stranaka od potencijalno pristranog vještaka, na izrazito dominantnoj ulozi koju vještak ima u dokaznom postupku te na potrebi zaštite prava stranaka i njihova povjerenja u sudski postupak. Oni vještaka u određenoj mjeri izjednačuju sa sucem jer vještak, iako formalno ne donosi odluke, *de facto* presudno utječe na spor. S takvom procesnom pozicijom vještaka, on dobiva utjecaj u sporu nalik na sučev, pa se zato i pravila o njegovoj neutralnosti trebaju strogo i dosljedno primjenjivati. U suprotnome nužno dolazi do povrede načela jednakosti oružja odnosno povrede prava na pošteno suđenje. Temeljna ideja iza ovog stava je da se očuva integritet sudskog postupka i povjerenje javnosti, čak i ako to znači da bi djelotvornost sudskog postupka u određenoj mjeri bila smanjena.

Oba stava imaju pravno i razumsko uporište te također imaju prednosti i mane. Ipak, iz aspekta zaštite ljudskih prava i prava na pošteno suđenje, čini se ispravniji stav izražen u suprotstavljenom mišljenju uz presudu, jer u središte stavlja stranku, njezino pravo na pošten i nepristran sud te garanciju za istinitu, pravilnu i zakonitu presudu, koja je u skladu s činjeničnim stanjem. S druge strane, u ZPP-u su implementirane zaštitne mjere kojima se stranka štiti od sličnih ishoda, a struktura postupka te određeni formalni zahtjevi upravo postoje radi zaštite stranaka i drugih zakonom previđenih, legitimnih ciljeva. Opasno bi bilo postavljati precedente u kojima bi stranka mogla koristiti ESLJP kao svojevrсни sud četvrte instancije, koji bi ispravljao nepravilnosti koje je ona sama mogla ispraviti adekvatnim vođenjem postupka.

Još jedan važan aspekt pitanja neovisnosti vještaka rješavao je ESLJP u predmetu *Letinčić protiv Hrvatske*. Naime, podnositelj je, osim gore navedenih prigovora o povredama načela kontradiktornog raspravljanja, isticao i prigovore vezane za nedostatak neovisnosti vještaka. Prigovor je istaknut zbog navodne neravnopravnosti podnositelja naspram državnih tijela u upravnom postupku, odnosno u upravnom sporu. Podnositeljev zahtjev za obiteljsku invalidninu odbijen je na temelju vještačkog nalaza u upravnom postupku. Za vještačenje pitanja koja se tiču psihičkih poremećaja branitelja tada su isključivo bile nadležne institucije javnog zdravstva te su njihovi zaključci bili pravno obvezujući, a u konkretnom predmetu vještačenje je proveo Regionalni centar za psihotraumu Zagreb (dalje u tekstu: Centar), Referentni centar Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Klinika za psihijatriju, Klinička bolnica Dubrava. Podnositelj, nakon što je njegov zahtjev odbijen u upravnom postupku, pokreće upravni spor protiv Ministarstva te i u tom postupku biva odbijen na temelju vještačkog nalaza i mišljenja izrađenog u upravnom postupku. Podnositelj prigovara nepristranosti i neovisnosti vještaka jer su isti zaposlenici Centra, upravnog tijela koje je ustrojilo Ministarstvo, njegov protivnik u sporu. On smatra da predmetni vještaci ne mogu biti nepristrani, odnosno neovisni, pošto su zaposlenici upravnog tijela kojime upravlja njegov protivnik u sporu, te o njemu ovise njihova primanja, karijerna napredovanja te zaposlenje uopće, odnosno smatra da između vještaka u predmetnom sporu i njegove protustranke postoji preuska veza.

ESLJP prvenstveno ponavlja sva pravila utvrđena u presudama *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Island* te *Tabak protiv Hrvatske*. Navodi da Konvencija izričito ne navodi da vještak mora ispunjavati iste uvjete kao sud po pitanju neovisnosti i nepristranosti, ali ovisno o procesnoj

poziciji vještaka te, ako vještački nalaz i mišljenje imaju značajnu težinu pri sudskoj ocjeni osnovanosti tužbenog zahtjeva, vještakov nedostatak neovisnosti može dovesti do povrede načela ravnopravnosti stranaka, koje je svojstveno pravu na pošteno suđenje. U konkretnom sporu jasno je da je vještački nalaz i mišljenje imao presudnu ulogu u odluci suda o tužbenom zahtjevu. Stoga je zahtjev, koji ESLJP navodi kao pretpostavku za ispitivanje neovisnosti vještaka, ispunjen. Nadalje, ESLJP konstatira da, iako je nalaz i mišljenje vještaka Centra pravno obvezujući za upravna tijela u upravnom postupku, nacionalni sudovi mogu suditi prema vlastitom nahođenju, ali će u praksi slijediti nalaze i zaključke vještaka. Nacionalni sud nije odredio novo vještačenje Centra niti je odredio novog vještaka, već je prihvatio nalaz i mišljenje vještaka izrađen u upravnom postupku kao dokaz. ESLJP je postavio pravila za takve okolnosti u presudi *Korošec protiv Slovenije*²³ kojom je omogućio nacionalnim sudovima da koriste nalaze i mišljenja vještaka specijaliziranih ustanova, koji su izrađeni u predsudskom upravnom postupku, iako ih nisu naložili sami nacionalni sudovi već upravna tijela. U tom slučaju, iz praktičnih razloga, predmetni nalazi i mišljenja se smatraju dokazima sudskih vještaka. Shodno tome, ESLJP navodi da se i kod takvog vještačenja postavljaju slična pitanja poput onih koja se odnose na neutralnost stalnih sudskih vještaka. Ovdje ESLJP ne sprječava nacionalne sudove da se oslanjaju na nalaze i mišljenja specijaliziranih tijela, koji su izrađeni u upravnom postupku, ali zahtijeva da se uzme u obzir zahtjev neutralnosti vještaka, odnosno da se primijene ista pravila koja se primjenjuju i na sudske vještake u vidu neovisnosti i nepristranosti, a sve radi ostvarenja ravnopravnog položaja stranaka u postupku u smislu prava na pošteno suđenje.

ESLJP je u tom predmetu utvrdio da nije došlo do povrede prava na pošteno suđenje zbog povrede pravila o neovisnosti i nepristranosti vještaka nego zbog povrede načela kontradiktornosti. Navodi kako je razumljivo da su se kod podnositelja zahtjeva javile sumnje u neovisnost vještaka jer su oni zaposleni u specijaliziranom tijelu, koje je imenovalo Ministarstvo, njegov protivnik u sporu, ali ne postoji ništa što objektivno opravdava bojazan da vještaci nisu bili neutralni u svojoj stručnoj procjeni. Nadalje, obrazlaže da sama činjenica da je vještak zaposlen u državnoj zdravstvenoj ustanovi posebno određenoj za izvođenje vještačenja i koja se financira iz državnog proračuna, nije sama po sebi dovoljna da opravda bojazan da vještaci zaposleni u toj ustanovi neće moći djelovati neutralno i nepristrano pri izradi nalaza i mišljenja.

²³ *Korošec protiv Slovenije*, br. 77212/12, 8. listopada 2015.

ESLJP dodatno navodi da nalaz i mišljenje izrađuje tim, koji se sastoji od triju stalnih sudskih vještaka, a mjerodavno domaće pravo propisuje primarnu zadaću da daju svoje mišljenje nepristrano i relevantno u svom području stručnosti.

U usporedbi s presudom *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Islanda* presuda *Letinčić protiv Hrvatske* čini se životna i logična. Temeljno pravilo u obama predmetima je da sam razlog za sumnju u vještakovu neovisnost nije dovoljan, već je potrebno da sumnja bude objektivno opravdana, odnosno radni odnos vještaka u tuženom društvu ili u povezanim državnim tijelima nije dovoljan sam po sebi, već sumnja u vještakovu neovisnost treba biti objektivno opravdana. U predmetu *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Islanda* radilo se o parničnom postupku radi naknade štete, a sumnje u nepristranost vještaka su nastale zbog činjenice njihova zaposlenja u tuženoj bolnici. Iako se ne može kategorički tvrditi da su predmetni vještaci pristrano i nepravilno izradili nalaz i mišljenje, njihova moguća motivacija, svjesna ili podsvjesna, za pristranu izradu nalaza i mišljenja čini se životna i logična, radi zaštite svojih kolega ili svoga poslodavca. S druge strane, državna uprava i upravni postupak se teško može prosuđivati po takvim pravilima. U predmetu *Letinčić protiv Hrvatske* radilo se o zahtjevu podnositelja za obiteljsku invalidninu u upravnom postupku te kasnije u upravnom sporu, a sumnje u nepristranost i neovisnost vještaka su nastale radi njihova zaposlenja u državnom tijelu koje imenuje tuženo ministarstvo. Teško je razumno i životno pronaći motivaciju predmetnih vještaka za pristrano postupanje. Oni djeluju po javno dostupnim pravilima te su kao zaposlenici uprave na usluzi građanima. Zadana su im pravila struke po kojima trebaju djelovati te su isto tako propisana pravila po kojima javna tijela moraju djelovati. U slučaju pristrane izrade nalaza i mišljenja ne mogu nikako profitirati niti potpomoći svom poslodavcu ili kolegama, a s druge strane im se može narušiti kredibilitet, ako u pristranoj izradi nalaza i mišljenja nisu u potpunosti slijedili pravila struke. Isto kao i u predmetu *Letinčić protiv Hrvatske* ESLJP utvrđuje i u predmetu *Devinar protiv Slovenije* da nije došlo do povrede prava na pošteno suđenje zbog povrede pravila o nepristranosti vještaka jer sama činjenica da je vještačilo specijalizirano tijelo u sklopu državne uprave, koja je protustranka u upravnom sporu, nije dovoljna da se utvrdi pristranost vještaka, već sumnje u neovisnost i nepristranost vještaka moraju biti objektivno opravdane.

6. ZAKLJUČAK

ESLJP ne odlučuje o pojedinačnom propustu nacionalnog suda te ne služi kao još jedan žalbeni stupanj već odlučuje je li postupak u cjelini bio pošten, odnosno jesu li propusti suda uzrokovali postupak protivan pravu na pošteno suđenje u smislu čl. 6. st. 1. Konvencije. Nadalje, ESLJP utvrđuje pravilo da je na nacionalnom sudu da odluči o dokaznom prijedlogu vještačenjem prema svom nahođenju. Ipak, ako je potreba za dokazivanje vještačenjem sama po sebi jasna, propust suda da prihvati dokazni prijedlog vještačenjem može dovesti do povrede prava stranke na pošteno suđenje. Takav propust suda može uzrokovati povredu stranke na kontradiktorno raspravljanje ako se zbog nedostatka novog vještačenja ne može adekvatno očitovati o činjenicama spora niti ih adekvatno osporiti, a i povredu prava na ravnopravnost stranaka, odnosno pravo na jednakost oružja. ESLJP postavlja i pravila o pravu na kontradiktorno raspravljanje u vezi s dokazivanjem vještačenjem. On određuje da se stranke moraju moći učinkovito očitovati na nalaz i mišljenje vještaka te ga djelotvorno osporiti. Određuje da do povrede ne mora doći u samom sudskom postupku da bi došlo do povrede prava na pošteno suđenje, već do povrede može doći u predsudskim upravnim postupcima ili prilikom samog vještačenja, koje provodi sam vještak, analizirajući dokumentaciju i ispitujući osobe. Stranka mora imati mogućnost upoznati se s dokumentacijom kojom se vještak koristi prilikom izrade svog nalaza i mišljenja te s iskazima osoba koji se daju izravno vještaku te ih mora imati mogućnost osporiti. ESLJP navodi da nije nužno potrebno da se ostvari pravo na kontradiktorno raspravljanje u predsudskom upravnom postupku, ali nacionalni sud mora takvo postupanje ispraviti i u samom sudskom postupku stranka mora imati mogućnost očitovati se i osporiti nalaz i mišljenje vještaka izrađen u predsudskom upravnom postupku. ESLJP još navodi da je bitno da nacionalni sud omogućiti stranci da se djelotvorno očituje i ospori nalaz i mišljenje vještaka, ali ako stranka to ne učini svojom krivnjom, ne dolazi do povrede prava na pošteno suđenje.

U praksi ESLJP nalaze se brojna pravila o neovisnosti i nepristranosti vještaka. Konvencija jamči pravo na pošteno suđenje pred neovisnim i nepristranim sudom. Nije izričito propisano da vještak mora zadovoljiti istim pretpostavkama. Ipak, ako je procesna pozicija vještaka takva da svojim nalazom i mišljenjem može presudno djelovati na ocjenu suda o spornim činjenicama, pa posljedično i na samu presudu, mora biti ispunjen zahtjev vještakove neovisnosti i nepristranosti. Kad postoje razlozi za sumnju da je vještak pristran, to samo po sebi nije dovoljno da dovede do

nepoštenog suđenja, već se treba utvrditi je li ta sumnja objektivno opravdana. Tim pravilom ESLJP određuje da prilikom njegove ocjene odnosa između vještaka i pojedine stranke, ESLJP neće automatski cijeliti određene okolnosti kao razloge za pristranost vještaka, već će prosuđivati svaki pojedini slučaj. Ipak, čak i da je određeni odnos između vještaka i jedne od stranaka takav da ozbiljno dovodi u pitanje njegovu neovisnost, ESLJP smatra da druga strana mora koristiti svoja procesna prava, kako bi se on izuzeo iz predmetnog postupka. Ako ona to propusti učiniti, nije revno i ažurno vodila svoj postupak te sama odgovara za nastalo stanje pa zato ne dolazi do povrede prava na pošteno suđenje. Navedeno podrazumijeva situaciju u kojoj stranka, koja se poziva na pristranost vještaka, ima svaku mogućnost zahtijevati njegovo izuzeće u postupku te su informacije o spornom odnosu između vještaka i protustranke javno dostupne. Neovisnost vještaka u specijaliziranim državnim tijelima nije narušena u upravnim sporovima protiv državnih tijela samo na temelju činjenice da su oni zaposlenici državnih tijela već treba postojati objektivno opravdani razlog za sumnju u njihovu neovisnost. Vještačenja izrađena u prethodskim upravnim postupcima mogu se koristiti u sudskim postupcima kao dokazi vještačenjem kada to odgovara potrebama suda i efikasnosti postupanja.

Iz izdvojenih mišljenja uz analizirane presude jasno je da ne postoji apsolutni konsenzus o svim postavljenim pravilima te da će se pravila o dokazivanju vještačenjem još razvijati u praksi ESLJP-a. Dosadašnji je razvoj uvelike doprinio zaštiti temeljnih ljudskih prava, odnosno zaštiti prava na pošteno suđenje.

LITERATURA I IZVORI

Knjige i članci

- Smerdel, B., *Ustavno uređenje europske Hrvatske*, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2020.
- Triva, S.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004.
- *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights*, Council of Europe, European Court of Human Rights, 2022.
- Uzelac, A., *Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, u: Radačić I., ur., *Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2011.

Praksa Europskog suda za ljudska prava

- *Bajić protiv Hrvatske*, br. 41108/10, 13. studenog 2021.
- *Devinar protiv Slovenije*, br. 28621/15, 22. svibnja 2018.
- *G. B. protiv Francuske*, br. 44069/88, 2. listopada 2001
- *Hamzagić protiv Hrvatske*, br. 68437/13, 9. prosinca 2021.
- *Imbrioscia protiv Švicarske*, br. 13972/88, 24. studenog 1993.
- *Korošec protiv Slovenije*, br. 77212/12, 8. listopada 2015.
- *Letinčić protiv Hrvatske*, br. 7183/11, 3. svibnja 2016.
- *Mantovanelli protiv Francuske*, br. 21497/93, 18. ožujka 1997.
- *Sara Lind Eggertsdóttir protiv Islanda*, br. 31930/04, 5. srpnja. 2007.
- *Tabak protiv Hrvatske*, br. 24315/13, 13. siječnja 2022.
- *Tieman protiv Francuske i Njemačke*, br. 47458/99, 27. travnja 2000.